Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 15 oktober 2014*

”Begäran om förhandsavgörande — Socialpolitik — Direktiv 97/81/EG — Ramavtal om deltidsarbete undertecknat av UNICE, CEEP och EFS — Omvandling av en deltidsanställning till en heltidsanställning utan arbetstagarens samtycke”

I mål C-221/13,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Tribunale ordinario di Trento (Italien) genom beslut av den 11 april 2013, som inkom till domstolen den 25 april 2013, i målet

Teresa Mascellani

mot

Ministero della Giustizia,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden M. Ilešič samt domarna A. Ó Caoimh, C. Toader, E. Jarašiūnas (referent) och C.G. Fernlund,

generaladvokat: N. Wahl,

justitiesekreterare: handläggaren A. Impellizzeri,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 20 mars 2014,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Teresa Mascellani, genom F. Valcanover, avvocato,

— Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av M. Russo och G. Fiengo, avvocati dello Stato,

— Tjeckiens regering, genom M. Smolek, i egenskap av ombud,

— Europeiska kommissionen, genom C. Cattabriga och D. Martin, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 22 maj 2014 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

* Rättegångsspråk: italienska.

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av ramavtalet om deltidsarbete, undertecknat den 6 juni 1997 (nedan kallat ramavtalet), som återfinns i bilagan till rådets direktiv 97/81/EG av den 15 december 1997 om ramavtalet om deltidsarbete undertecknat av UNICE, CEEP och EFS (EGT L 14, 1998, s. 9).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan Teresa Mascellani och Ministero della Giustizia (justitieministeriet) avseende ett beslut om omvandling av Teresa Mascellanis deltidsanställning till en heltidsanställning.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

3 Det anges i artikel 1 i direktiv 97/81 att syftet med direktivet är att genomföra ramavtalet mellan de allmänna branschövergripande organisationerna, det vill säga Samarbetsorganisationen för europeiska arbetsgivarföreningar och industriförbund (UNICE), Europeiskt centrum för offentliga affärsverk och företag (CEEP) och Europeiska fackliga samorganisationen (EFS), vilket återfinns i bilagan till direktivet.

4 I andra stycket i inledningen till ramavtalet anges följande:

”Detta avtal, som noterar de olikartade situationerna i medlemsstaterna och att deltidsarbete är kännetecknande för sysselsättningen inom vissa sektorer och verksamhetsområden, uttrycker de allmänna principerna och minimikraven för deltidsarbete. Avtalet är ett uttryck för den vilja som arbetsmarknadens parter har att skapa en allmän ram för att undanröja diskriminering av deltidsarbetande och för att stödja utvecklingen av arbetstillfällen på deltid, under förutsättningar som är godtagbara både för arbetsgivarna och arbetstagarna.”

5 Klausul 1 i ramavtalet har följande lydelse:

”Syftet med detta ramavtal är

a) att säkerställa att all diskriminering av deltidsarbetande upphör och att förbättra kvaliteten på deltidsarbetet, och

b) att underlätta utvecklingen av deltidsarbete på frivillig grund och att bidra till en flexibel organisering av arbetstiden på ett sätt som tar hänsyn till både arbetsgivarnas och arbetstagarnas behov.”

6 I klausul 3 i ramavtalet anges följande:

”I detta avtal används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

…

2) *jämförbar heltidsarbetande*: en anställd som arbetar heltid inom samma företag, med samma typ av anställningsavtal eller anställningsförhållande och med samma eller liknande typ av arbetsuppgifter eller sysselsättning, med beaktande av andra faktorer, bland annat anställningstid, kvalifikationer och kunskaper.

När det inte finns någon jämförbar heltidsarbetande inom samma företag skall jämförelsen göras med hjälp av tillämpligt kollektivavtal eller, om det inte finns något sådant, i enlighet med nationell lag, nationella kollektivavtal eller nationell praxis.”

7 Klausul 4 i detta ramavtal har rubriken ”Principen om icke-diskriminering”. I klausul 4.1 föreskrivs följande:

”När det gäller anställningsvillkoren får deltidsarbetande inte behandlas mindre förmånligt än jämförbara heltidsarbetande enbart på den grunden att de arbetar deltid, om det inte finns objektiva skäl för den annorlunda behandlingen.”

8 Klausul 5.2 i ramavtalet har följande lydelse:

”Om en arbetstagare vägrar att övergå från heltidsarbete till deltidsarbete eller omvänt skall detta inte i sig vara giltig grund för uppsägning; detta skall dock inte påverka möjligheten att, i enlighet med nationell lag, nationella kollektivavtal och nationell praxis, säga upp arbetstagaren av andra orsaker, som är hänförliga till det aktuella företagets drift.”

Italiensk rätt

9 I artikel 16 i lag nr 183 av den 4 november 2010 om uppgifter som åligger regeringen såvitt avser slitsamma yrken, omorganisation av organ, lediga heter, tjänstledigheter och tillfällig frånvaro, sociala skyddsåtgärder, arbetsförmedling, främjande av sysselsättning, lärlingssystem och anställning av kvinnor, åtgärder mot icke deklarerat arbete och åtgärder för anställning i den offentliga sektorn och arbetstvister (Deleghe al Governo in materia di lavori usuranti, di riorganizzazione di enti, di congedi, aspettative e permessi, di ammortizzatori sociali, di servizi per l’impiego, di incentivi all’occupazione, di apprendistato, di occupazione femminile, nonché misure contro il lavoro sommerso e disposizioni in tema di lavoro pubblico e di controversie di lavoro, ordinarie tillägg till GURI nr 262 av den 9 november 2010, nedan kallad lag nr 183/2010), föreskrivs att när de bestämmelser som infördes genom artikel 73 i lagdekret nr 112 av den 25 juni 2008 (ordinarie tillägg till GURI nr 147 av den 25 juni 2008) tillämpas för första gången, har de offentliga organ som avses i artikel 1.2 i lagstiftningsdekret nr 165 av den 30 mars 2001, i ändrad lydelse, rätt att inom 180 dagar från den tidpunkt då lag nr 183/2010 trädde i kraft och om principen om god förvaltning och principen om tro och heder iakttas, besluta att ompröva beslut att omvandla en heltidsanställning till en deltidsanställning vilka hade antagits redan före ikraftträdandet av nämnda lagdekret nr 112 från år 2008 som i ändrad lydelse omvandlats till lag nr 133 av den 6 augusti 2008 (ordinarie tillägg till GURI nr 195 av den 21 augusti 2008).

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

10 Teresa Mascellani, klagande i det nationella målet, är anställd av Ministero della Giustizia och innehar en tjänst hos den hänskjutande domstolen där hon arbetar deltid. Sedan den 28 augusti 2000 arbetar hon halvtid och arbetstiden har fördelats över tre dagar i veckan.

11 Efter det att lag nr 183/2010 hade trätt i kraft, omprövade Ministero della Giustizia, genom beslut nr 20384 av den 8 februari 2011, beslutet att Teresa Mascellani skulle få arbeta deltid. Med tillämpning av artikel 16 i nämnda lag fattade Ministero della Giustizia ensidigt beslutet att Teresa Mascellani i stället skulle arbeta heltid fördelad över sex dagar per vecka från och med den 1 april 2011.

12 Den 16 mars 2011 meddelade Teresa Mascellani Ministero della Giustizia att hon motsatte sig omvandlingen av deltidsanställningen till en heltidsanställning. Den administrativa chefen för Tribunale ordinario di Trento (domstolen i Trento) slog i beslut nr 1882 av den 21 mars 2011 fast att Teresa Mascellani var skyldig att följa den nya ordningen.

13 Teresa Mascellani överklagade nämnda beslut av Ministero della Giustizia och dess administrativa chef till den hänskjutande domstolen och yrkade att besluten skulle ogiltigförklaras. Hon angav att hon tack vare att hon arbetat deltid har haft tid att ägna sig åt sin familj och att vidareutbilda sig. Hon anser att det genom direktiv 97/81 har inrättats en princip som innebär att en deltidsanställning inte kan omvandlas till en heltidsanställning mot arbetstagarens vilja och att artikel 16 i lag nr 183/2010 således strider mot det direktivet.

14 Ministero della Giustizia däremot anser inte att artikel 16 i lag nr 183/2010 strider mot direktiv 97/81.

15 Den hänskjutande domstolen anser, i likhet med Teresa Mascellani, att artikel 16 i lag nr 183/2010 strider mot direktiv 97/81 genom att den ger arbetsgivaren rätt att omvandla en deltidsanställning till en heltidsanställning mot arbetstagarens vilja. Enligt nämnda domstol diskriminerar nämnda artikel deltidsarbetande arbetstagare genom att de till skillnad från heltidsarbetande arbetstagare omfattas av de offentliga arbetsgivarnas rätt att ensidigt ändra arbetstiden. Vidare finner samma domstol att en sådan bestämmelse inte bidrar till att underlätta utvecklingen av deltidsarbete på ett sätt som tar hänsyn till både arbetsgivarnas och arbetstagarnas behov. Enligt den hänskjutande domstolen är nämnda nationella bestämmelse dessutom även oförenlig med klausul 5.2 i ramavtalet som kräver att en arbetstagare ger sitt samtycke om arbetsgivaren avser att förändra anställningsavtalet på det sättet, med beaktande av det förbud mot uppsägning som däri föreskrivs.

16 Mot denna bakgrund beslutade Tribunale ordinario di Trento att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till domstolen:

”1) Ska klausul 5.2 i [ramavtalet] som genomförts genom [direktiv 97/81] … tolkas på så sätt att det i medlemsstaternas lagstiftning inte får föreskrivas att arbetsgivaren, även mot arbetstagarens vilja, ges rätt att besluta att omvandla en deltidsanställning till en heltidsanställning?

2) Utgör [direktiv 97/81] hinder för en nationell bestämmelse (såsom artikel 16 i [lag nr 183/2010]) enligt vilken arbetsgivaren, även mot arbetstagarens vilja, ges rätt att besluta att omvandla en deltidsanställning till en heltidsanställning?”

Prövning av tolkningsfrågorna

17 Den hänskjutande domstolen hänför sig i sin andra tolkningsfråga till direktiv 97/81. Domstolen påpekar inledningsvis att det i artikel 1 i det direktivet anges att det syftar till att genomföra ramavtalet. Det följer av beslutet om hänskjutande att den hänskjutande domstolen i förevarande fall söker klarhet i huruvida det strider mot bestämmelserna i ramavtalet att omvandla en deltidsanställning till en heltidsanställning med tillämpning av artikel 16 i lag nr 183/2010, utan Teresa Mascellanis samtycke.

18 Den hänskjutande domstolen ska genom sina två frågor följaktligen anses ha sökt klarhet i huruvida ramavtalet, och närmare bestämt klausul 5.2 i det avtalet, ska tolkas på så sätt att det utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning såsom den som är i fråga i det nationella målet, enligt vilken arbetsgivaren ges rätt att besluta om omvandling av en deltidsanställning till en heltidsanställning utan den berörda arbetstagarens samtycke.

19 Domstolen erinrar om att direktiv 97/81 och ramavtalet har till syfte att främja deltidsarbete och undanröja diskriminering mellan del- och heltidsarbetande (se, för ett liknande resonemang, dom Bruno m.fl., C-395/08 och C-396/08, EU:C:2010:329, punkterna 24 och 77, och dom Michaeler m.fl., C-55/07 och C-56/07, EU:C:2008:248, punkt 21).

20 I skäl 5 i direktiv 97/81 anges att ”[i] slutsatserna från Europeiska rådet i Essen betonas nödvändigheten av att vidta åtgärder för att främja sysselsättning och lika möjligheter för kvinnor och män, och där uppmanas också till vidtagande av åtgärder för att öka tillväxtens sysselsättningsintensitet, i synnerhet genom en smidigare organisation av arbetet, vilket svarar mot både arbetstagarnas önskemål och konkurrensens krav.” Det följer dessutom av skäl 11 i samma direktiv och av andra stycket i inledningen till ramavtalet att nämnda avtal ger uttryck för viljan att utarbeta en allmän ram för att undanröja all diskriminering av deltidsarbetande och att bidra till utvecklingen av arbetstillfällen på deltid på ett sätt som är godtagbart för både arbetsgivarna och de anställda.

21 I skäl 14 i direktiv 97/81 anges vidare att ramavtalet är bindande för medlemsstaterna med avseende på det resultat som ska uppnås men ska överlåta åt de nationella myndigheterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet. Det framgår dessutom av andra stycket i inledningen till ramavtalet att avtalet uttrycker de allmänna principerna och minimikraven för deltidsarbete. Enligt skäl 6 i ramavtalet överlämnar avtalet åt medlemsstaterna och arbetsmarknadens parter att bestämma det sätt på vilket dessa allmänna principer, minimikrav och bestämmelser ska tillämpas för att situationen i varje medlemsstat ska kunna tas i beaktande.

22 Ett av nämnda minimikrav är det krav som återfinns i klausul 5.2 i ramavtalet, där det föreskrivs att ”[o]m en arbetstagare vägrar att övergå från heltidsarbete till deltidsarbete eller omvänt skall detta inte i sig vara giltig grund för uppsägning; detta skall dock inte påverka möjligheten att … säga upp arbetstagaren av andra orsaker, som är hänförliga till det aktuella företagets drift.”

23 Av nämnda klausul följer att det däri inte uppställs något krav på att medlemsstaterna ska införa bestämmelser om att arbetstagaren ska ge sitt samtycke till en omvandling av dess deltidsanställning till en heltidsanställning. Klausulen i fråga har endast till syfte att säkerställa att den omständigheten att en arbetstagare motsätter sig en sådan omvandling av dess anställningsavtal inte utgör den enda grunden för uppsägning om det saknas andra objektiva skäl.

24 Domstolen konstaterar att klausul 5.2 i ramavtalet således inte utgör hinder för en lagstiftning som ger arbetsgivaren rätt att på sådana grunder besluta om omvandling av en deltidsanställning till en heltidsanställning utan den berörda arbetstagarens samtycke.

25 Vidare måste en sådan lagstiftning vara förenlig med ramavtalets syfte, vilket såsom anges i klausul 1 b i samma avtal bland annat består i att bidra till en flexibel organisering av arbetstiden på ett sätt som tar hänsyn till både arbetsgivarnas och arbetstagarnas behov.

26 I den mån som den hänskjutande domstolen anser att rätten att omvandla en deltidsanställning till en heltidsanställning utan arbetstagarens samtycke är diskriminerande, erinrar domstolen om följande. I överensstämmelse med syftet att undanröja diskriminering mellan del- och heltidsarbetande utgör klausul 4 i ramavtalet, i fråga om anställningsvillkor, hinder för att behandla deltidsarbetande mindre förmånligt än jämförbara heltidsarbetande enbart på den grunden att de arbetar deltid, om det inte finns objektiva skäl för den annorlunda behandlingen (dom Bruno m.fl., EU:C:2010:329, punkt 25).

27 Domstolen konstaterar i förevarande fall, i likhet med vad generaladvokaten har angett i punkt 51 i sitt förslag till avgörande, att det förhållandet att en deltidsanställning omvandlas till en heltidsanställning utan den berörda arbetstagarens samtycke inte är jämförbart med det förhållandet att en arbetstagare ställs inför att dess heltidsanställning omvandlas till en deltidsanställning mot vederbörandes vilja. Konsekvenserna är nämligen inte desamma vid en minskning av arbetstiden som vid en ökning av arbetstiden, bland annat såvitt avser arbetstagarens ersättning, som utgör motprestationen för det utförda arbetet.

28 Av det anförda följer att de frågor som ställts ska besvaras på följande sätt. Ramavtalet, och närmare bestämt klausul 5.2 i det avtalet, ska tolkas på så sätt att det under sådana omständigheter som dem som är i fråga i det nationella målet inte utgör hinder för en nationell lagstiftning som ger arbetsgivaren rätt att besluta om omvandling av en deltidsanställning till en heltidsanställning utan den berörda arbetstagarens samtycke.

Rättegångskostnader

29 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

Ramavtalet om deltidsarbete, undertecknat den 6 juni 1997, som återfinns i bilagan till rådets direktiv 1997/81/EG av den 15 december 1997 om ramavtalet om deltidsarbete undertecknat av UNICE, CEEP och EFS, och närmare bestämt klausul 5.2 i det avtalet, ska tolkas på så sätt att det under sådana omständigheter som dem som är i fråga i det nationella målet inte utgör hinder för en nationell lagstiftning som ger arbetsgivaren rätt att besluta om omvandling av en deltidsanställning till en heltidsanställning utan den berörda arbetstagarens samtycke.

Underskrifter